OSARAPORTTI – TYÖPAKETTI 2

JOUSTAVAT SÄHKÖKATTILAT OSANA TULEVAISUUDEN ENERGIAJÄRJESTELMÄÄ

LUT University

ETELÄ-KARJALAN LIITTO

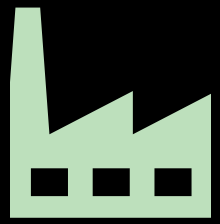
Euroopan unionin osarahoittama

TP2: SÄHKÖKATTILOIDEN INTEGROINTI SÄHKÖMARKKINOIHIN

Lappeenrannan-Lahden teknillinen yliopisto LUT

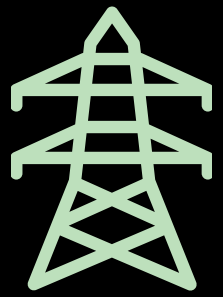
Milja Nylund, 2026

TYÖPAKETIN TAUSTA JA MOTIVAATIO

Kaukolämmön tuotannon sähköistyminen

Suomen hiilineutraaliustavoite vuodelle 2035 vauhdittaa siirtymää polttoon perustuvasta lämmöntuotannosta sähköisiin ratkaisuihin

Sähkömarkkinoiden hintavaihtelut

Uusiutuvan sähköntuotannon lisääntyminen kasvattaa joustavuuden tarvetta ja tarjoaa mahdollisuuksia edulliseen sähkönhankintaan

Sähkökattiloiden joustavuus

Nopea tehonsäätö mahdollistaa sähkönkulutuksen mukauttamisen markkinahintoihin sekä osallistumisen reservimarkkinoille

Sähkökattiloiden nopea yleistyminen

Vuonna 2023 sähkökattiloilla tuotettiin lämpöä 746 GWh, kun vuonna 2025 sähkökattiloilla tuotettiin lämpöä jo 2584 GWh

TYÖPAKETIN TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

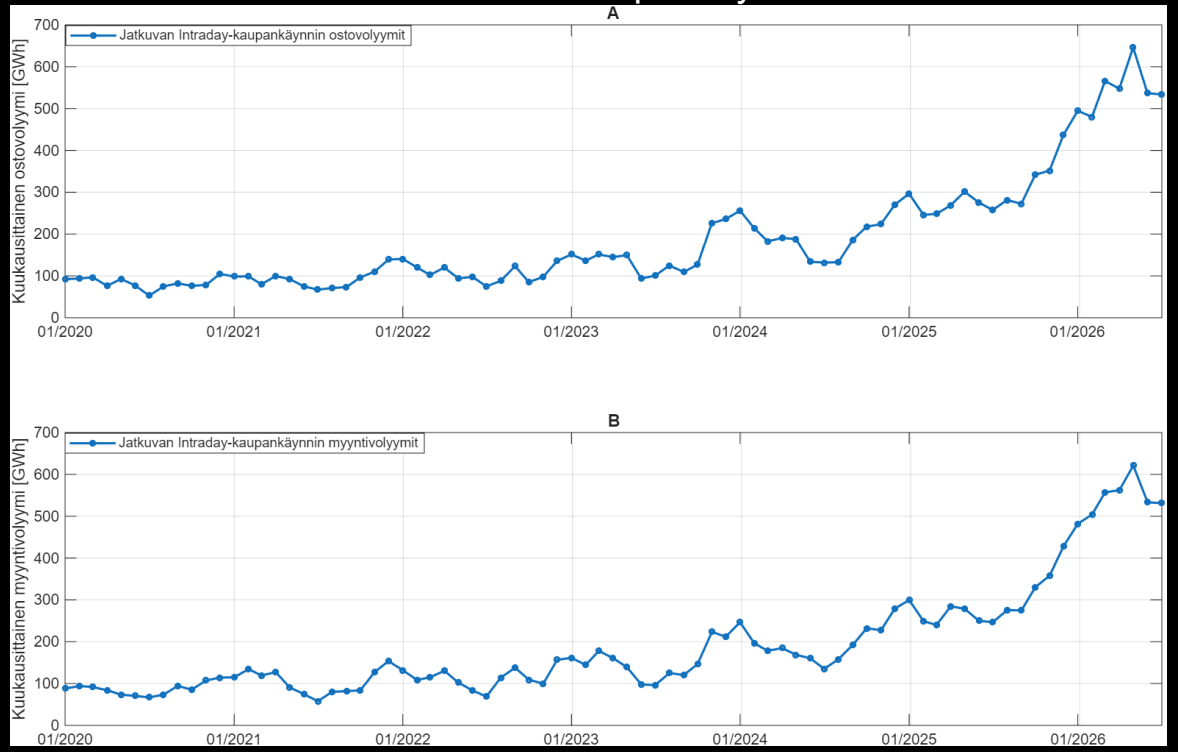
- Työpaketin tavoitteena oli selvittää, mikä on sähkökattiloiden hyödyntämispotentiaali osana kaukolämmön tuotantoa ja selvittää niiden rooli sähkö- ja kaukolämpöjärjestelmien välisessä vuorovaikutuksessa.
- Tutkimuskysymykset
  - Millaisia hyötyjä sähkökattiloiden integrointi eri markkinapaikoille tuo kaukolämmön tuotannolle?
  - Miten eri markkinapaikkojen hyödyntäminen vaikuttaa sähkökattiloiden käyttöön ja kannattavuuteen?
  - Millaisia vaikutuksia sähkökattiloiden hyödyntämisellä on kaukolämpöjärjestelmien toimintaan? Case: Etelä-Karjala

INTRADAY KAUPANKÄYNTIVOLYYMIT

Huutokauppakierrokset

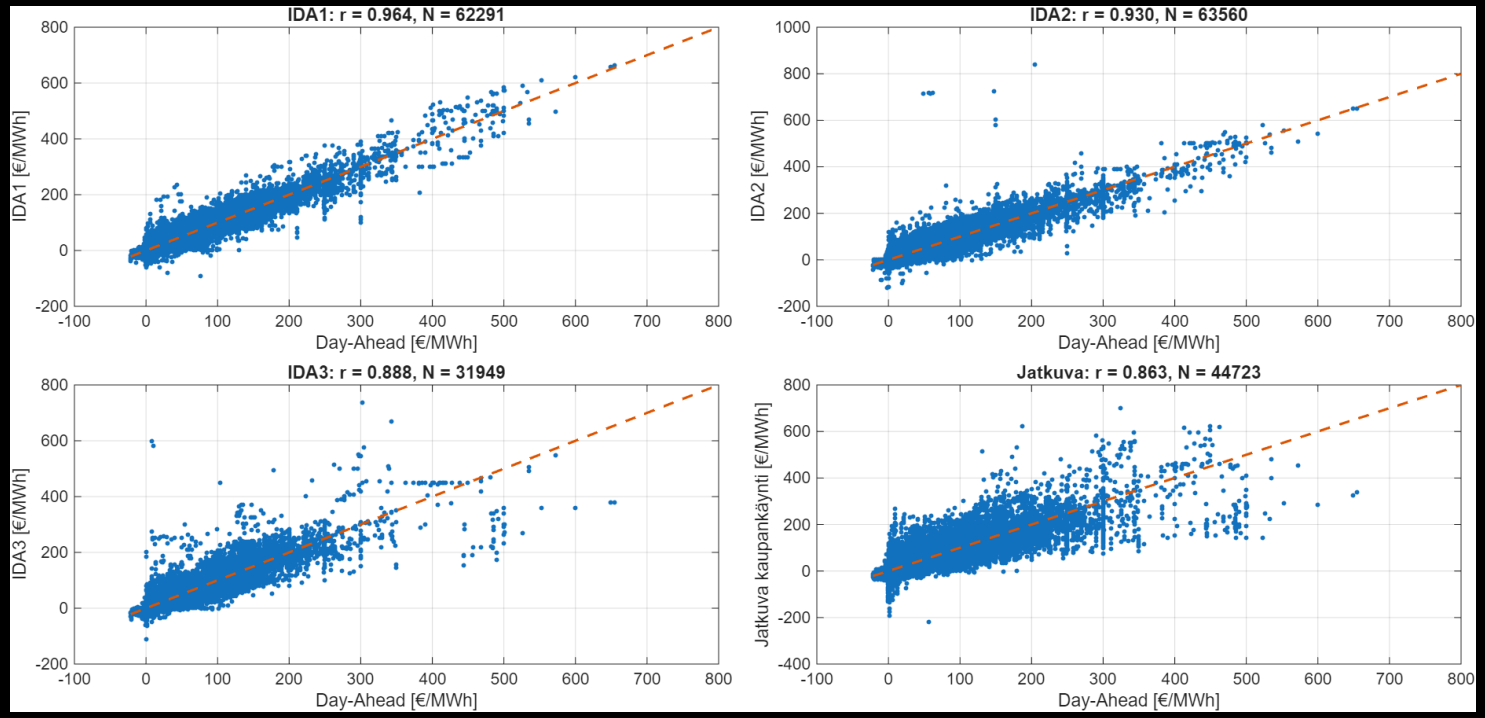

Jatkuva kaupankäynti

Kaupankäynti painottuu selvästi edelleen jatkuvaan Intraday-kaupankäyntiin, jossa kuukausittaiset osto- ja myyntivolyymit ovat huomattavasti IDA-huuto-kauppojen volyymeja suurempia. Molemmissa markkina-paikoissa havaittavissa kasvua DA-markkinan varttihinnoitteluun siirtymisen jälkeen.

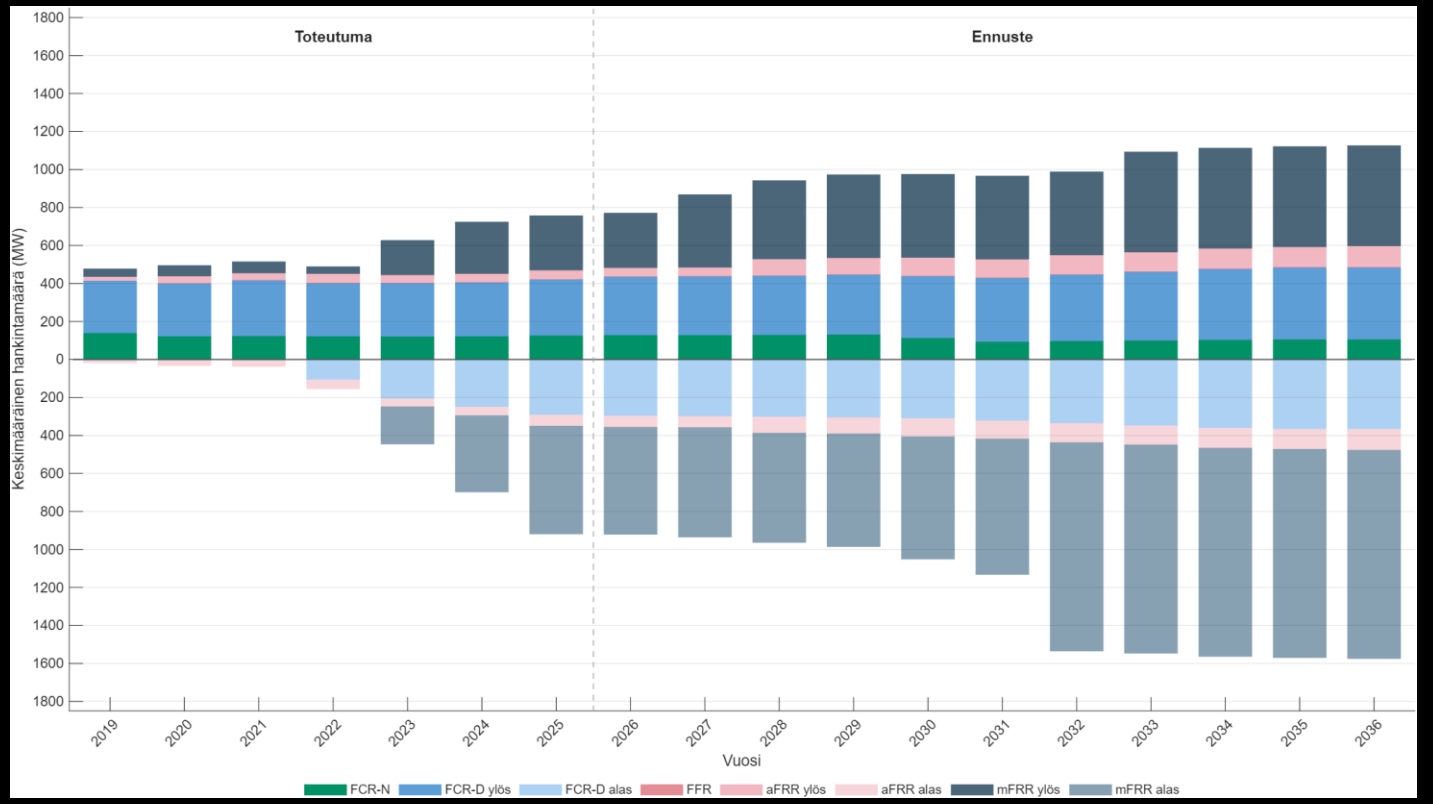
DAY-AHEAD-MARKKINAHINTOJEN JA INTRADAY-MARKKINAHINTOJEN VÄLINEN KORRELAATIO

- Day-ahead-markkinahintojen ja intraday-markkinahintojen välillä on vahva positiivinen korrelaatio.
- Vahvin positiivinen korrelaatio on kaupankäyntikierroksilla IDA1 & IDA2
- IDA3 & jatkuvan kaupankäynnin yhteys day-ahead-hintoihin on hieman heikompi.
  - Kaupankäyntiasettuu lähemmäksi toimitusajankohtaa, jolloin markkinatoimijoilla on käytettävissään ajan-kohtaisempaa tietoa sähköjärjestelmän tilanteesta. Tällöin intraday-hintoihin voi heijastua toimitushetkeen koskevia muutoksia, joita ei vielä ollut tiedossa day-ahead-markkinan hinnanmuodostuksen aikana.

SÄHKÖKATTILAT RESERVIMARKKINOILLA

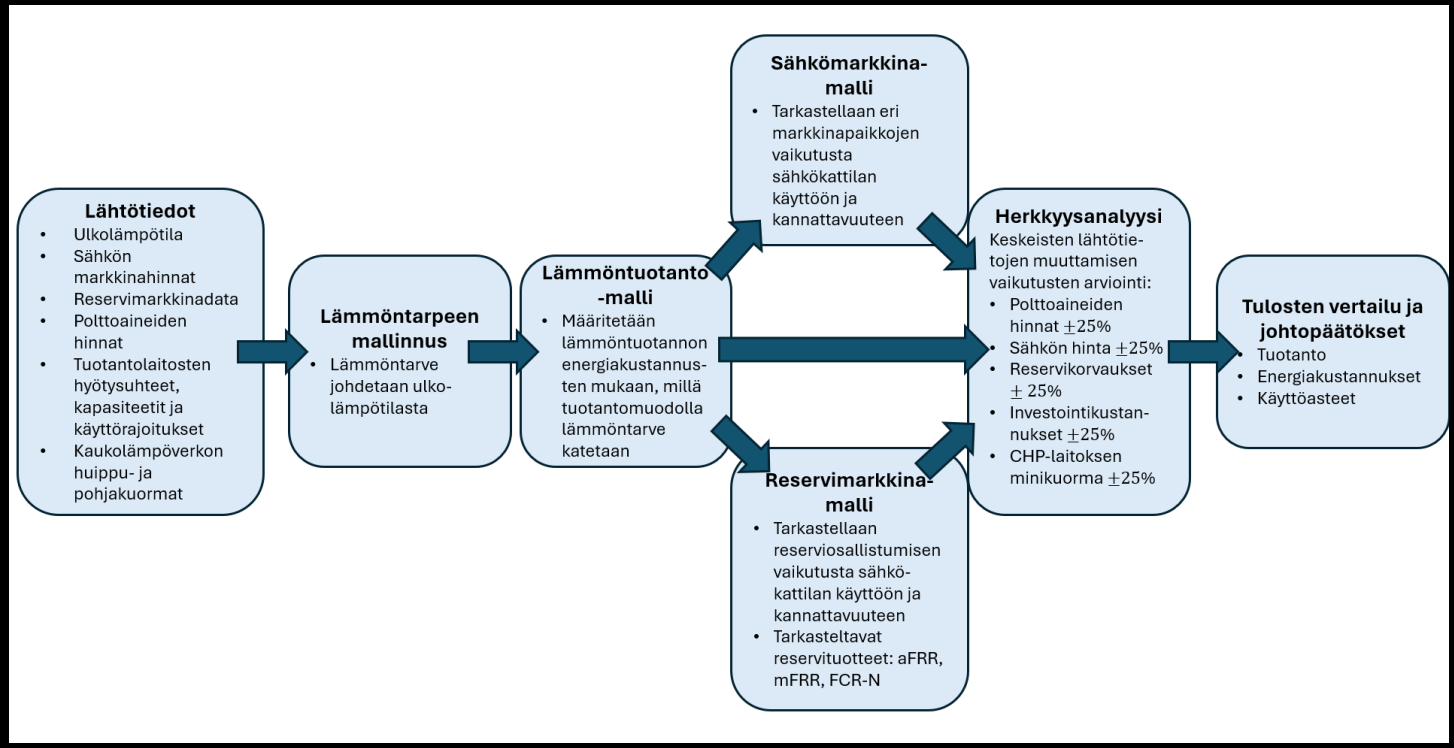
- Sähkökattilat sopivat reservimarkkinoille nopean tehonsäädön ansiosta
- Uusiutuvan sähköntuotannon kasvu lisää säätö- ja joustotarvetta
- Sähkökattilat voivat tarjota ylös- ja alassäätöä
- Reservikapasiteetin tarpeen arvioidaan kasvavan tulevaisuudessa, erityisesti mFRR-alassäädön
- Kaukolämpötoimijoiden on mahdollista saada lisätuloja reserviosallistumisesta

Reservikapasiteetin toteutuneet ja ennustetut hankintamäärät reservituotteittain.

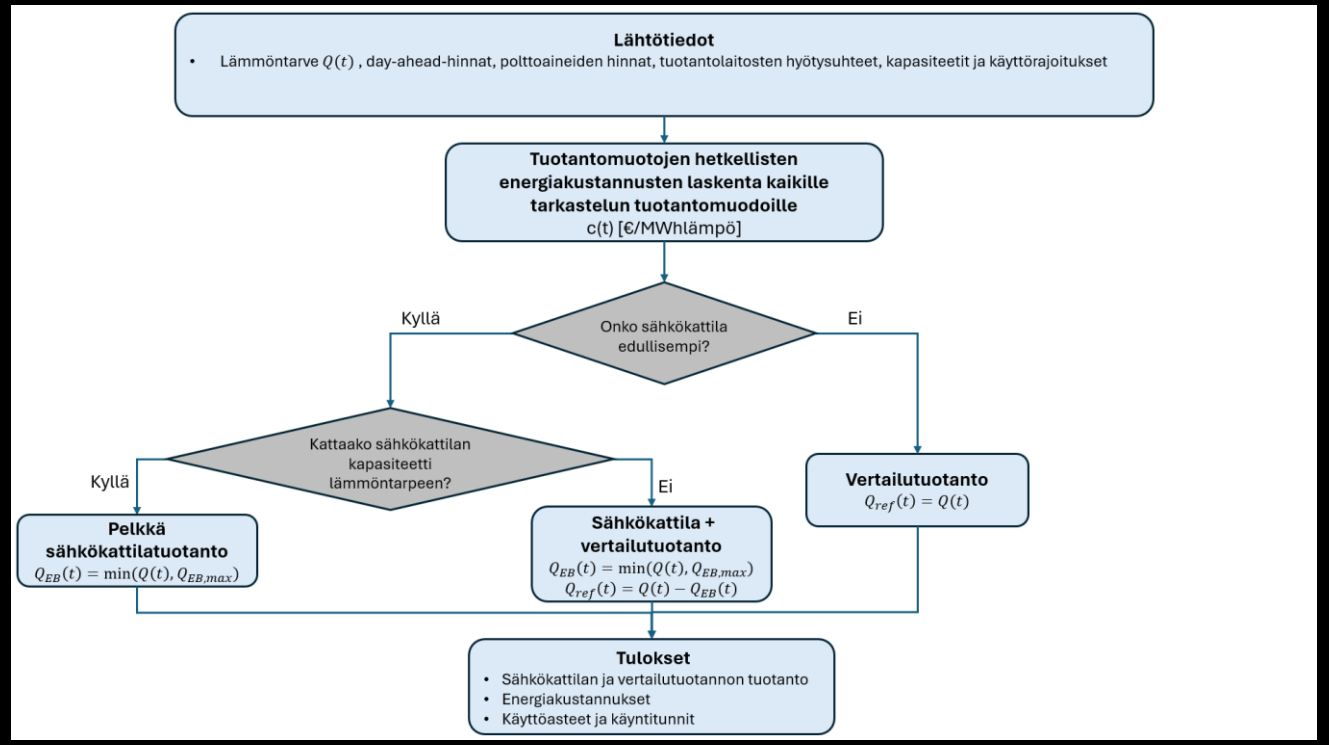
MALLINNUSMENETELMÄT

- Aineisto:
  - Nord Pool: Day-ahead- ja intraday-markkinahinnat
  - Fingrid Avoin Data: aFRR-, mFRR-, ja FCR-N kapasiteettihinnat + aFRR- ja mFRR-aktivointihinnat
  - Ilmatieteen laitos: Ulkolämpötila
- Tarkastelujakso 13.6.2024-22.4.2026, tulokset vuodelta 2025

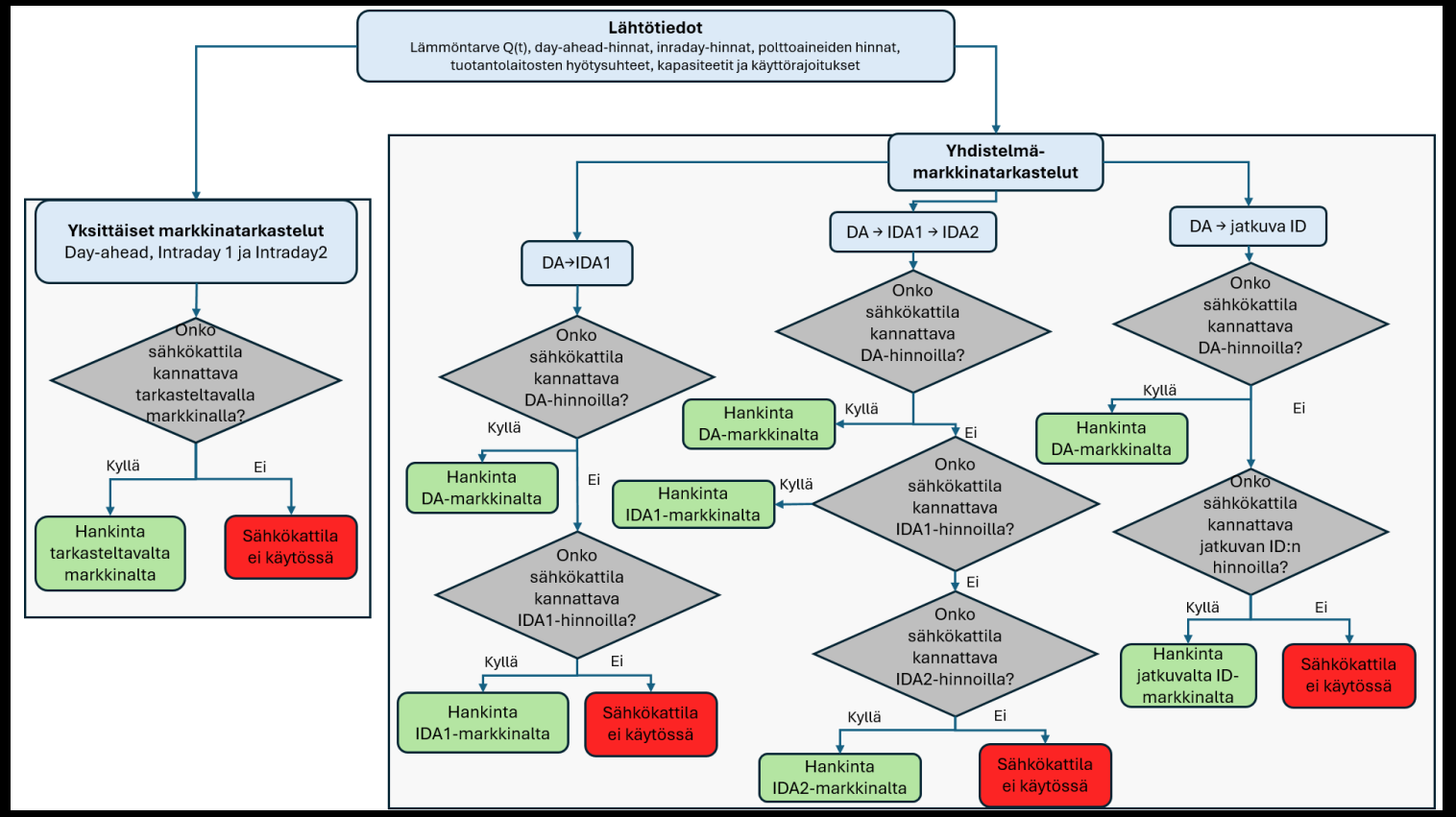
LÄMMÖNTUOTANTOMALLI

- Mallissa verrataan eri tuotantomuojen hetkellisiä energiakustannuksia, ja alhaisimman energiakustannuksen omaavaa tuotantoa käytetään ensisijaisesti
- Lämmöntarve tulee täyttää jokaisella aika-askeleella
- CHP-laitoksen sähköntuotannon myynti otetaan huomioon vähentämällä siitä saadut nettotulot energiakustannuksista

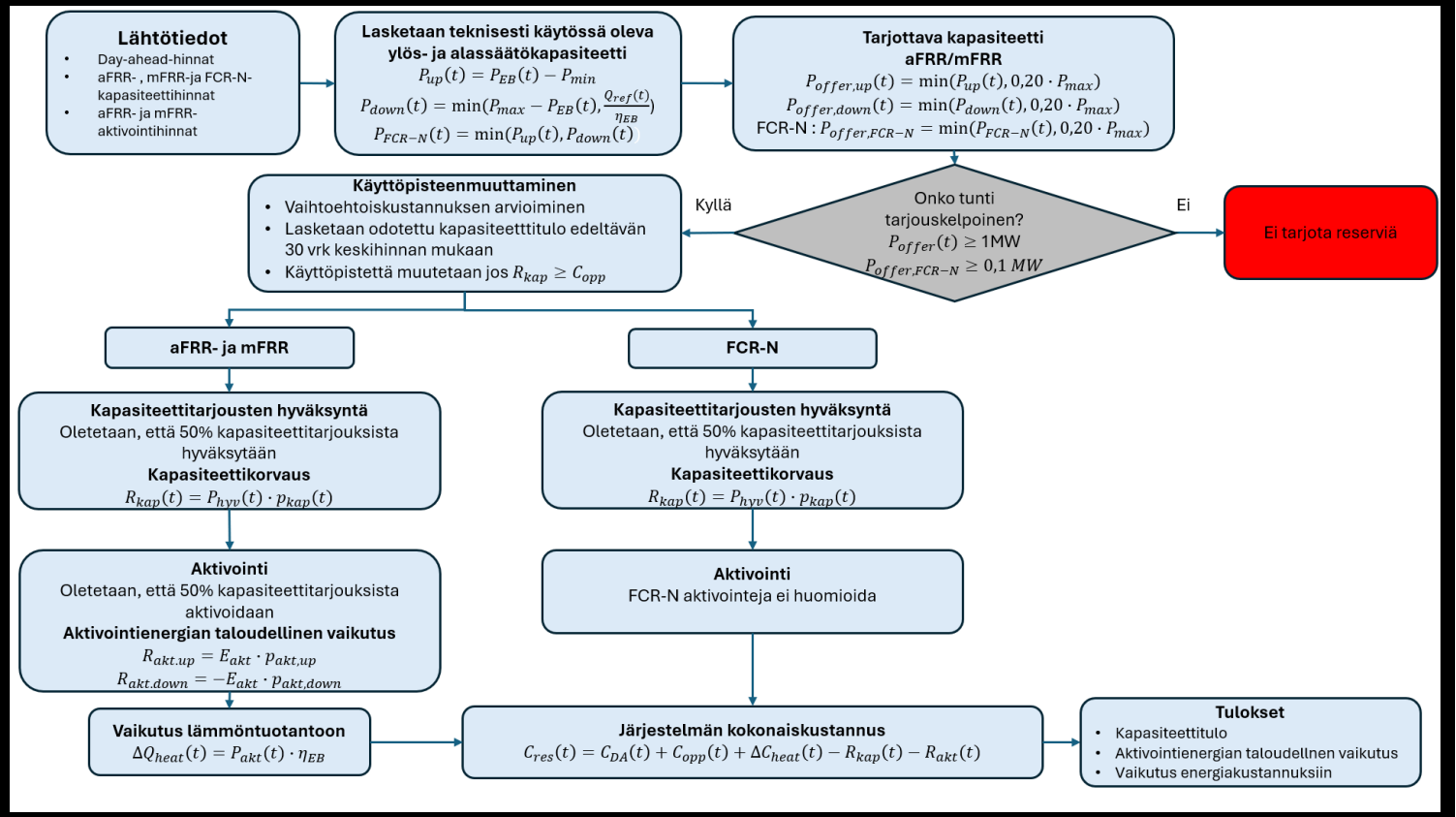
SÄHKÖMARKKINAMALLI

- Tarkoituksena oli verrata sähkökattilan käyttöä eri markkinapaikoilla ja selvittää, voiko eri markkinapaikkoja hyödyntämällä saada enemmän kannattavia käyttöajankohtia
- Tarkasteltavat markkinapaikat:
  - Day-ahead (DA)
  - Intraday-huutokaupat 1 & 2 (IDA1 & IDA2)
  - Jatkuva intraday kaupankäynti (ID)

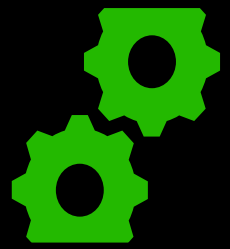

RESERVIMARKKINAMALLI

- Tarkoituksena oli selvittää sähkökattilan osallistumista reservimarkkinoille sen normaalin ajon puitteissa
- Tarkasteltavat reservituotteet:
  - aFRR, mFRR
  - FCR-N
- Kyseiset tuotteet valittiin, koska suurinosa kattiloista pystyvät teknisin osin osallistumaan näille markkinoille

LÄHTÖTIEDOT

Yleinen malli

- Huippukuorma: 80 MW
- Sähkökattila 25 MW, vertailuina 2x40 MW ja 1x40MW
- Vertailutuotantomuodot: biokattila, CHP-laitos (bio) ja öljykattila

Tapaus A: Simpele

- Huippukuorma 7 MW
- Vertailutuotanto: biokattilalla tuotettu ostolämpö
- Sähkökattilakapasiteetti vertailu 0-7 MW
- Investointikustannus: 0,15 M€/MW, 25a, 6%

Tapaus B: Lappeenranta

- Huippukuorma 220 MW
- Tuotantomuodot: CHP-laitos (bio) 140 MW, sähkökattila 38 MW, kaukolämpöakku 40 MW, kaasukattilat 250 MW ja pellettikattilat 14 MW
- Sähkökattilakapasiteettivertailu 20-100 MW

Investointikustannus: 0,07 M€/MW, 25 a, 6%

MIKSI LAPPEENRANTA & SIMPELE

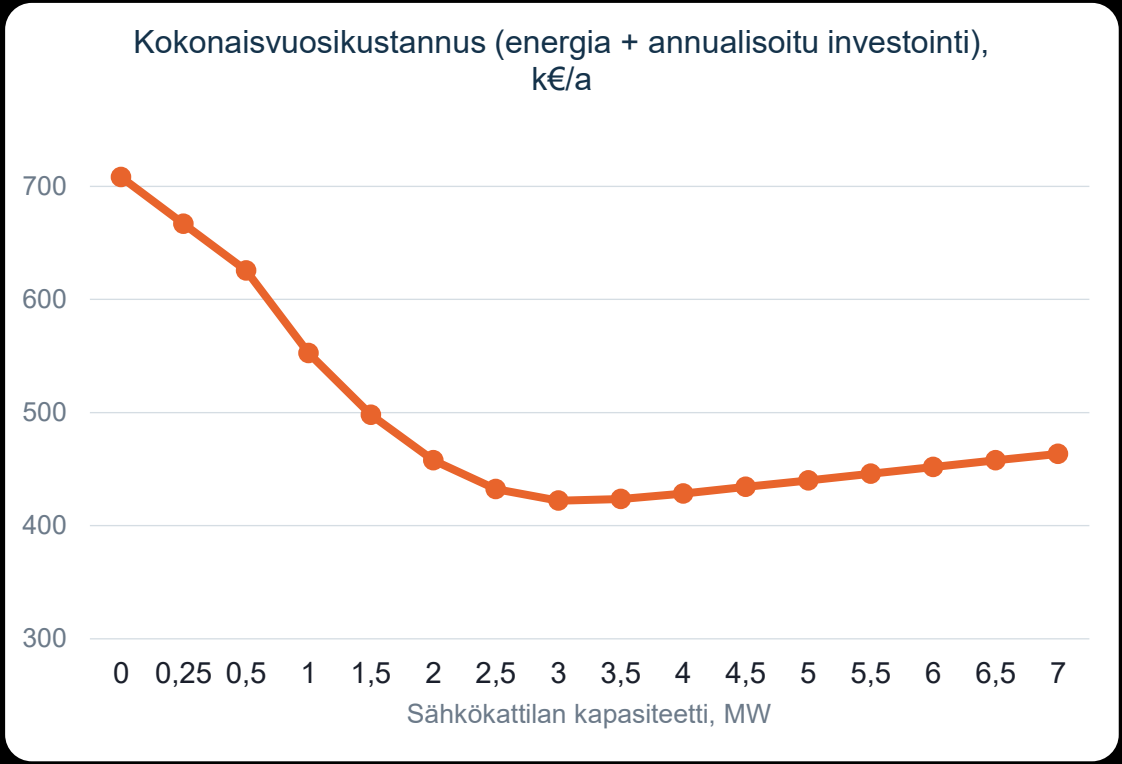
- Suurin osa suomalaisista kaukolämpöyhtiöistä on pieniä tai keskikokoisia
- Simpeleen kaukolämpöjärjestelmä on pieni huipputeholtaan 7 MW ja sillä on yksinkertainen tuotantorakenne
- Lappeenranta edustaa keskikokoista kaukolämpöverkkoa, jonka huipputeho 220 MW ja lämmöntuotanto rakentuu useista tuotantomuodoista
  - Lappeenrannassa on myös kaukolämpöakku
- Kaksi keskenään merkittävästi erilaista kaukolämpöjärjestelmää mahdollistavat arvioinnin, miten järjestelmän koko ja tuotantorakenne vaikuttavat sähkökattilan hyödyntämismahdollisuuksiin.

SÄHKÖKATTILA PIENENTÄÄ ENERGIAKUSTANNUSIA

Lämmöntuotanto-skenaario	Sähkökattila-tuotanto [GWh]	Vertailu-tuotanto [GWh]	Energia-kustannus [M€]	Sähkökattilan käyttöaste [%]
Pelkkä biokattila	–	205,5	8,91	–
25 MW EB + biokattila	108,0	97,5	5,40	50,3
2 × 40 MW EB + biokattila	127,6	77,9	4,81	18,6
Pelkkä CHP-laitos	–	205,5	8,79	–
25 MW EB + CHP-laitos	108,6	96,9	3,44	50,6
2 × 40 MW EB + CHP-laitos	128,4	77,1	2,54	18,7
Pelkkä öljykattila	–	205,5	28,32	–
25 MW EB + öljykattila	155,9	49,6	12,02	72,7
2 × 40 MW EB + öljykattila	190,2	15,4	8,86	27,7
2 × 40 MW EB	205,5	–	9,62	29,3

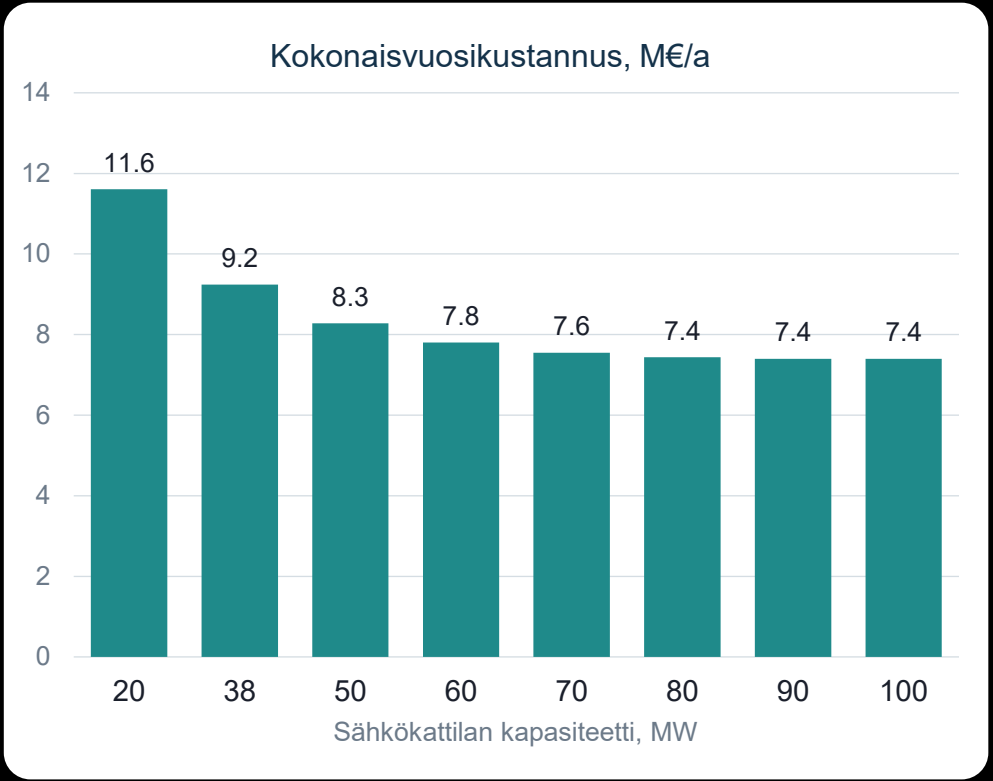
- Säästö 25 MW sähkökattilalla:
  - - 39% biokattila
  - - 61% CHP-laitos
  - -58% öljykattila
- Ratkaisevaa ei ole sähkön absoluuttinen hinta vaan sen suhde korvattavan lämmöntuotannon kustannukseen
- Sähkökattilakapasiteetin lisääminen lisäsi tuotantoa vain noin 18% biokattilan ja CHP-laitoksen tapauksissa, ja käyttöaste laski 19%:iin

SIMPELE: KUSTANNUSOPTIMI JO 3 MW:N KATTILALLA

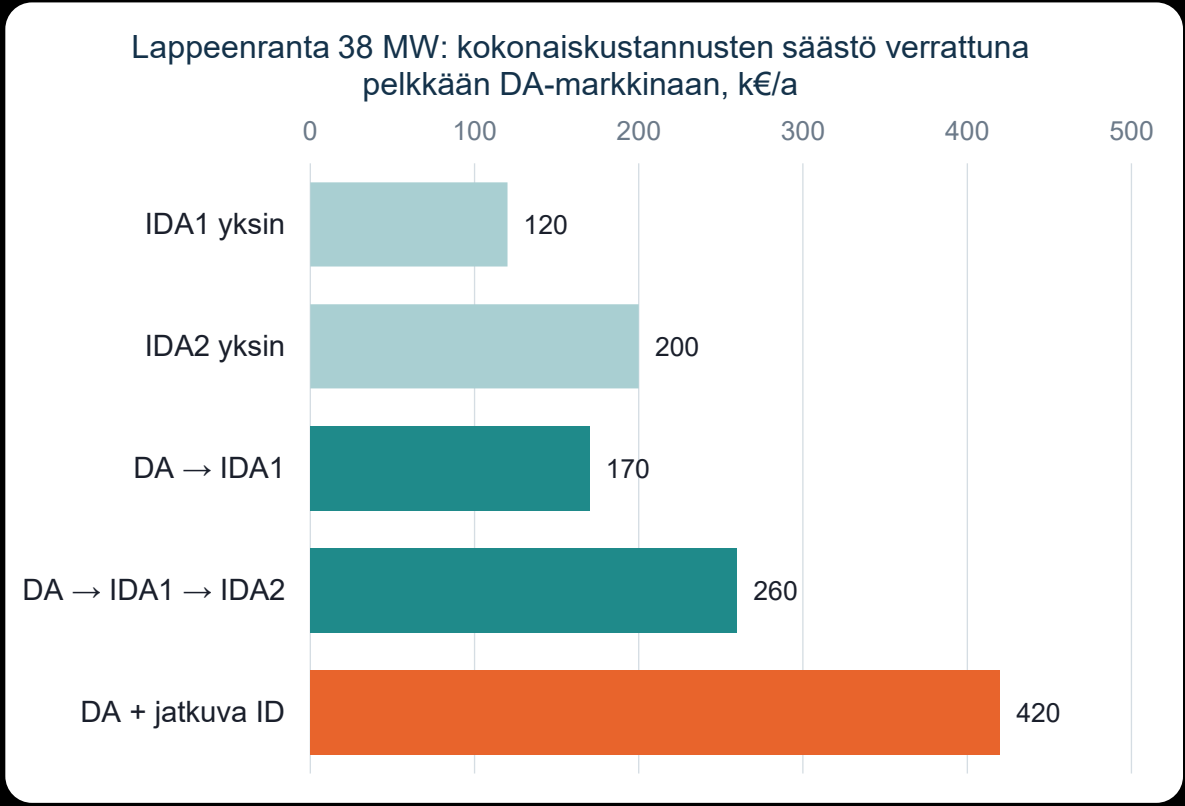

- Kokonaiskustannukset ilman sähkökattilaa 708k€/a -> 3 MW sähkökattilalla voidaan tiputtaa kustannuksia noin 40 %
- Kattilakapasiteetin kasvattaminen ei lisää tuotantoa enää 4 MW jälkeen (kun kattilaa ajetaan markkinaehtoisesti)
- 4 MW sähkökattilan tuotanto 10,2 GWh ja takaisinmaksuaika 1,8 a

LAPPEENRANTA

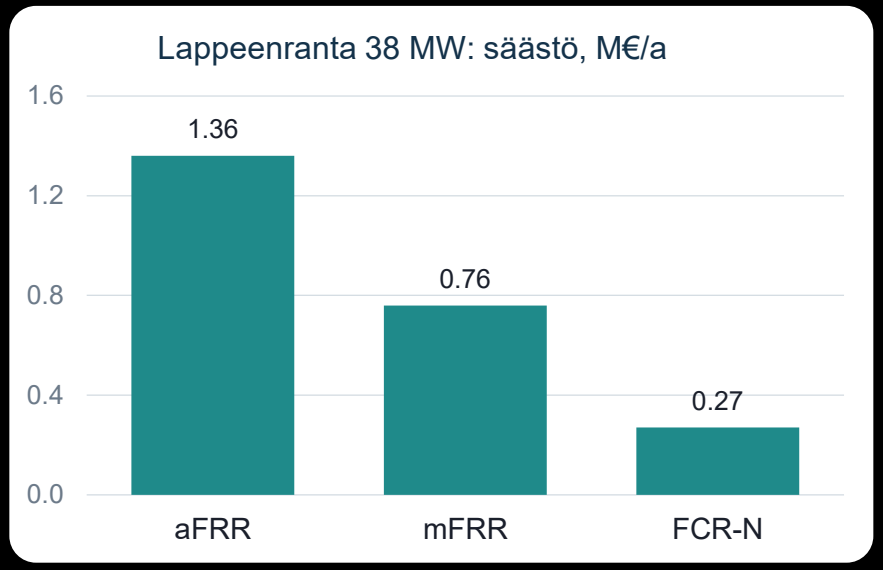

- Nykyinen 38 MW sähkökattila: tuotanto 160 GWh, kokonaisvuosikustannus 9,2 M€, ja käyttöaste 48%
- Lisäkapasiteetin tuoma lisähyöty pienee myös sähkökattilan kapasiteetin kasvaessa
- Lämpöakun käyttö kasvaa myös kattilakapasiteetin kasvaessa

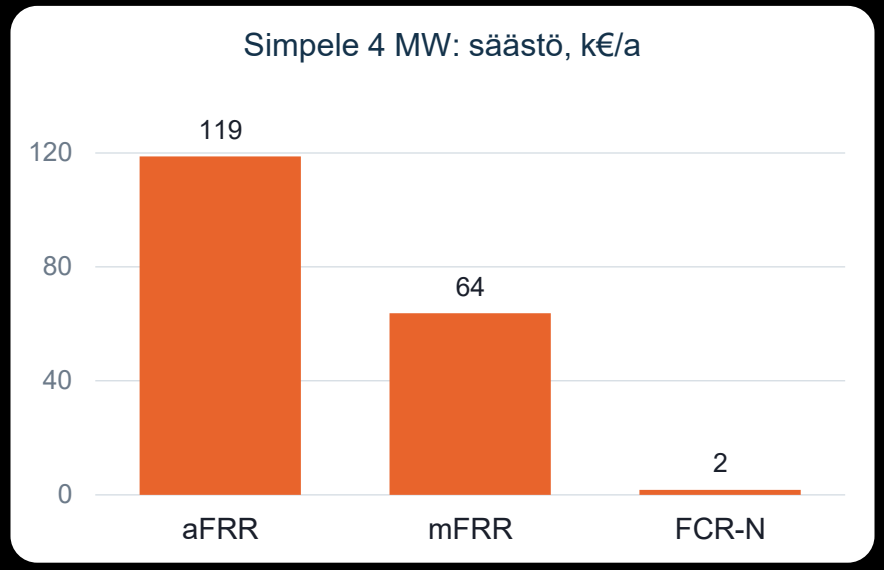
PÄIVÄNSISÄISET MARKKINAT VOIVAT TOIMIA VUOROKAISIMARKKINOITA TÄYDENTÄVÄNÄ MAHDOLLISUUTENA

- DA-markkinoiden vaihtaminen yksittäisiin IDA-huutokauppoihin alentaa kustannuksia, mutta myös sähkökattilan kannattavia käyttöajankohtia
- DA-markkinan täydentäminen ID/IDA-markkinoilla lisää kannattavia käyttöajankohtia ja pienentää kustannuksia
- Jatkuvalta ID-markkinalta saatiin parhaimmat hyödyt:
  - Lappeenrannassa lämmöntuotantoon +13,7 GWh lisää ja säästöt 420k€/a
  - Simpeleellä kustannussäästöt 24k€/a

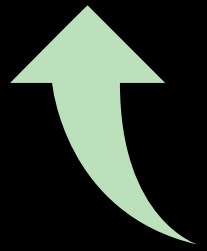
RESERVIMARKKINOISTA AFRR TUO SUURIMMAT SÄÄSTÖT KOKONAISKUSTANNUKSIIN

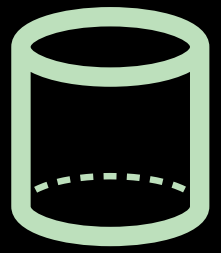

- FCR-N-hyödyt jää pieniksi, aktivointeja ei mallinnettu
- Takaisinmaksuaikaa on mahdollista pienentää reserviosallistumisella esim. Simpele ilman reservejä 1,84 a, aFRR osallistumisella 1,35 a tai mFRR osallistumisella 1,54
- Reserviosallistuminen ei merkittävästi pienentänyt kuitenkaan sähkökattilalla tuotetun lämmön määrää esim. Simpele pelkkä DA 10,16 GWh -> DA+aFRR 9,63GWh, Lappeenranta pelkkä DA 160,40 Gwh -> DA+ aFRR 158,58 GWh

RESERVIEN HYÖTY RIIPPUU KAUKOLÄMPÖJÄRJESTELMÄSTÄ

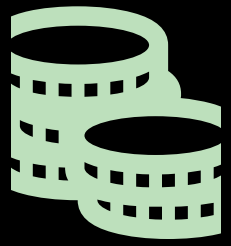
Ylössäätöä selvästi enemmän kuin alassäätöä

Alassäätö vaatii vapaata lämpötehoa ja kuormaa

Lämpövarasto avaa alassäädön

Lappeenrannassa (akku 40 MW) alassäätöön soveltui 4790 h, kun taas Simpeleellä 2624 h. Varasto irrottaa tuotannon hetkellisestä kulutuksesta

Ylimitoitus ei kasvata reservituloja

Simpeleellä sähkökattilan kapasiteetin nostaminen 4 MW:sta 7 MW:iin reservitulot pysyi lähes ennallaan. Ratkaisevaa on säätöön vapaa kapasiteetti ja lämmöntarve on rajoittava tekijä

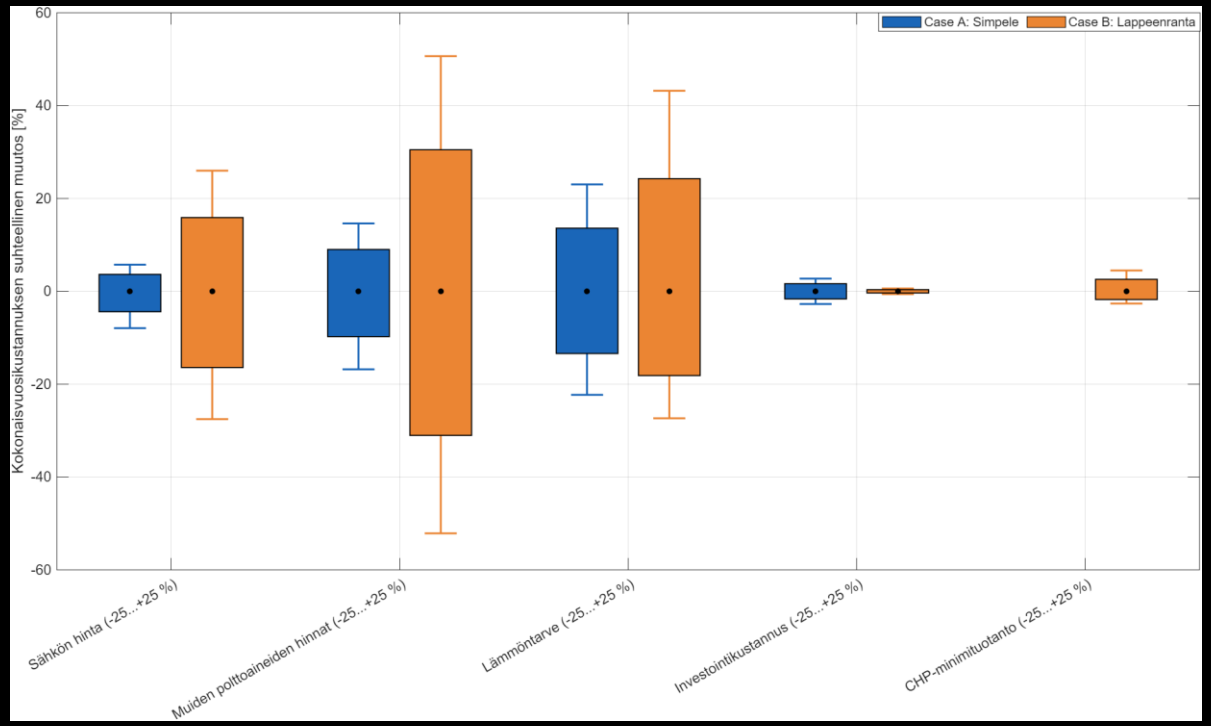

Kallis korvaava tuotanto syö korvauksista saatavat hyödyt

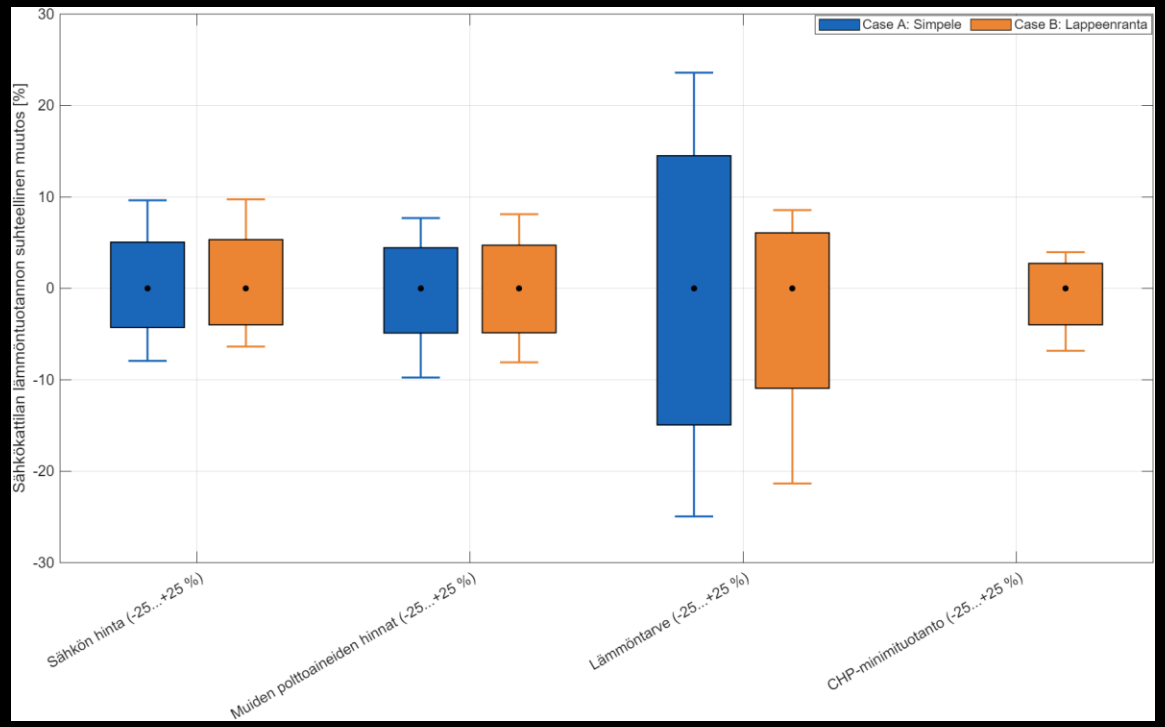
Esimerkiksi öljykattilaan verrattaessa aFRR osallistuminen nosti energiakustannusta 12,02 -> 12,09 M€, koska ylössäädössä menetetty lämpö tulee korvata kalliilla öljyllä

HERKKYYSANALYYSI: LÄMMÖNTUOTANTO

Vaikutukset lämmöntuotannon kokonaisvuosikustannuksiin

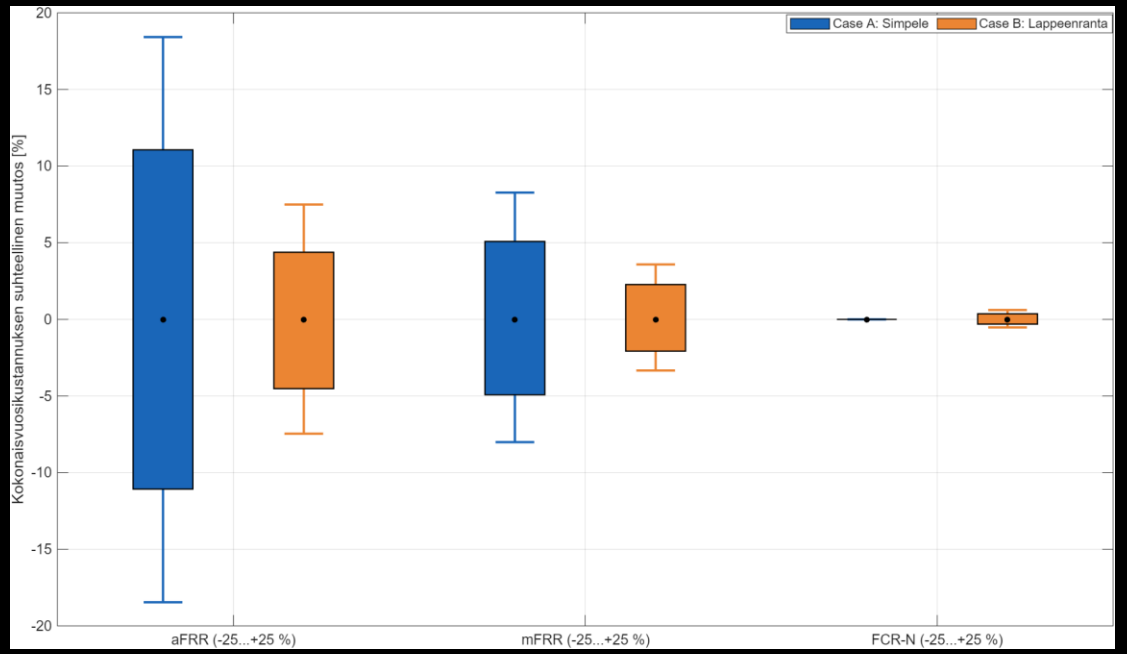

Vaikutukset sähkökattilan lämmöntuotantoon

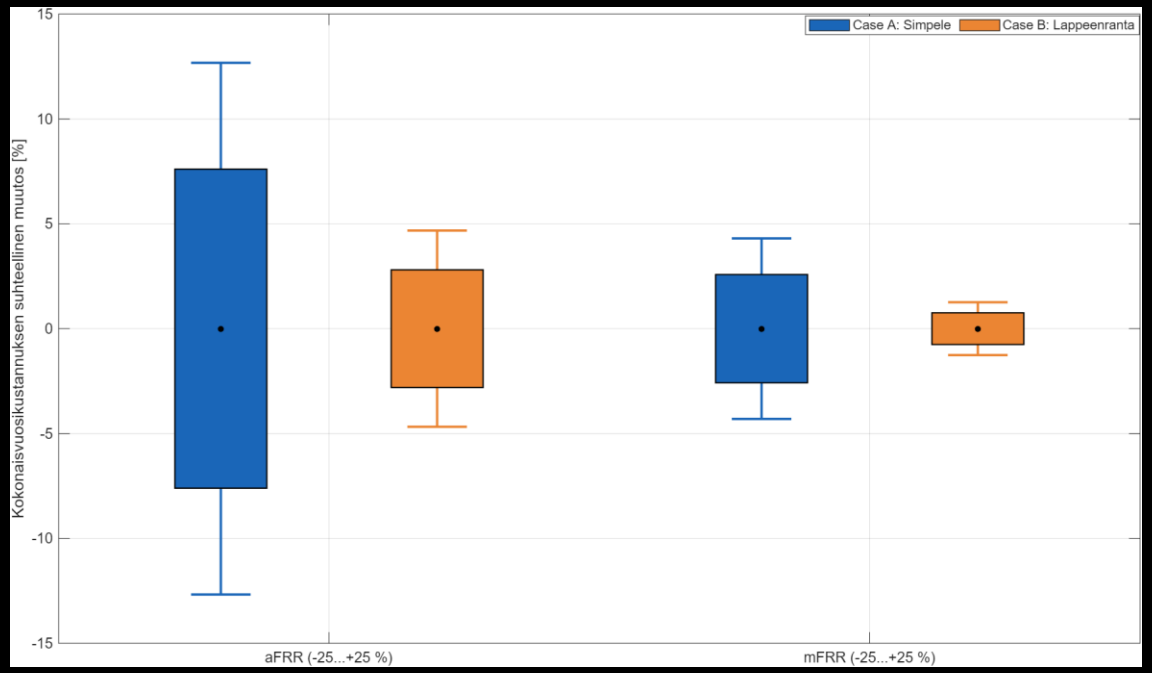

- Polttoaineiden hinnat ja lämmöntarve aiheuttivat suurimmat kustannusmuutokset molemmissatapauksissa
- Lämmöntarve rajoittaa Simpelettä enemmän -> kattilatuotanto reagoi lämmöntarpeeseen herkemmin pienemmässä kaukolämpöverkossa
- Lappeenrannassa muiden polttoaineiden hintojen muutokset vaikuttaa paljon, koska lämmöntarve on isompi sen kattamiseen tarvitaan muutakin tuotantoa kuin sähkökattilan tuotanto
- Investointikustannusten nousu vaikuttaa vain vähän eli energiakustannukset on hallitseva tekijä

HERKKYYSANALYYSI: RESERVIT

Hyväksyntäaste

Aktivointiaste

- Reserveistä saataviin hyötyihin vaikuttaa merkittävästi se kuinka monet tarjoukset hyväksytään ja aktivoidaan
- Kapasiteetti- ja aktivointikorvausten muutosten vaikutukset jäivät vähäisimmiksi, mutta aktivointikorvauksen vaikutus oli kapasiteettikorvausta isompi

ARVIOINTIKEHIKKO

Tarkasteltava tekijä	Hyödyntämiselle edullinen olosuhde	Hyödyntämistä rajoittava olosuhde	Arvioinnissa tarkasteltava asia
Korvattavan lämmöntuotannon kustannus	Kallis korvattava lämmöntuotanto	Edullinen korvattava lämmöntuotanto	Sähkökattilan kannattava sähkön hintaraja
Kaukolämmön lämpökuorma	Riittävä lämmöntarve suuren osan vuodesta	Pieni lämpökuorma erityisesti kesällä	Lämpökuorman pysyvyys ja ajallinen vaihtelu
Sähkökattilan mitoitus	Kapasiteetti on suhteutettu lämmöntarpeeseen ja saa-vutettaviin kustannussäästöihin	Sähkökattilan ylimitoittamisen tuottamat hyödyt jää vähäiseksi suhteessa investointi-kustannuksiin	Kapasiteetin vaikutus tuotantoon, käyttöasteeseen ja kokonaiskustannuksiin
Sähkön hinnan vaihtelu	Edullisten hintojen ajoittuminen suuren lämmöntarpeen hetkiin	Korkeat hinnat suuren lämmöntarpeen aikana	Kannattavien käyttöajankohtien määrä ja ajoittuminen
Lämmön varastointi	Mahdollistaa lämmöntuotannon ajallisen siirtämisen	Tuotanto riippuu hetkellisestä lämmöntarpeesta	Lämpövaraston kapasiteetti ja käytettävyys
Päivänsisäisten markkinoiden hyödyntäminen	Tuotantosuunnitelmaa voidaan muuttaa joustavasti	Tuotannon muuttamista rajoittavat tekniset tekijät	Eri sähkömarkkinapaikkojen yhdistämisestä saatavat hyödyt
Reservimarkkinoille osallistuminen	Sähkökattilalla on käytettävissä säätökapasiteettia	Kattilan käyttötila tai lämpökuorma rajoittaa säätöä	Ylös- ja alassäätöön soveltuvat tunnit sekä reservitulot
Sähköverkon liityntäkapasiteetti	Olemassa oleva liittymä mahdollistaa suunnitellun sähkökattilatehon	Liittymäkapasiteetti ei riitä tai verkon vahvistaminen aiheuttaa merkittävät kustannukset	Käytettävissä oleva liittymäteho, vahvistamistarve ja liittymäkustannukset

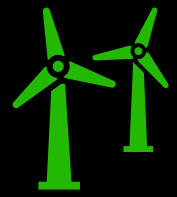
RISKIT JA EPÄVARMUUDET

Sähkön hintakehitys

Kulutus kasvaa (datakeskukset, teollisuus), mutta myös tuulivoiman lisääntyminen voi lisätä alhaisia sähkönhintoja. Olennaista on alhaisten hintojen ajoitus suhteessa lämmöntarpeeseen.

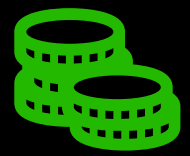
Vuosi 2025 oli mittaushistorian toiseksi lämpimin vuosi ja DA-hinnat matalammat kuin vuosina 2022–2024 tai 2026. Joten vuonna 2025 olosuhteet on sähkön hintojen puolesta olleet otolliset sähkökattiloille, mutta alhaisempi lämmitystarve on voinut osaltaan rajoittaa käyttöä.

Intraday-likviditeetti

Intraday-markkinoiden merkitys voi kasvaa sääriippuvaisen sähköntuotannon lisääntyessä, sillä tuotantoennusteiden tarkentuminen lähellä toimitusajankohtaa lisää kaupankäynnin tarvetta. Lisäksi tuulivoiman tuotantoennusteiden virheiden ja intraday-hintojen välinen negatiivinen korrelaatio voi voimistua tuulivoimakapasiteetin kasvaessa.

Huutokauppojen volyymit ovat pieniä; suuren kattilan koko ostotarve ei välttämättä toteudu halutulla hinnalla.

Reservihinnat ja verkkoliityntä

Reservimarkkinoille osallistumisen kannattavuuteen liittyy epävarmuuksia erityisesti reservihintojen ja -tulojen kehityksen osalta. Reserviresurssien tarjonnan kasvu voi laskea kapasiteettikorvauksia hankintamäärien kasvusta huolimatta, mikä heikentää sähkökattiloiden osallistumisen kannattavuutta erityisesti silloin, kun reservin tarjoaminen edellyttää käyttötehon muuttamista. Reservienergiamarkkinoiden kehitys voi kuitenkin poiketa kapasiteettimarkkinoista, jolloin aktivointitulot voivat säilyä merkittävänä tulonlähteenä.

JOHTOPÄÄTÖKSET

- Sähkökattila mahdollistaa lämmöntuotantokustannusten pienentämisen ja jouston lisäämisen sähkö- ja kaukolämpöjärjestelmien välille
- Vuorokausimarkkinoita kannattaa täydentää päivänsisäisillä markkinoilla, jatkuvan intraday-kaupankäynnin hyödyntäminen toi parhaimman hyödyn
- aFRR- ja mFRR-markkinoille osallistuminen voi tuoda lisätuloja kaukolämpötoimijalle, mutta reserviosallistumisessa tulee huomioida, millä tuotantomuodoilla mahdollinen sähkökattilan tuotannon puute korvataan ja onko alassäätöön tarpeeksi lämpökuormaa